

1. Úkoly, návody	2. Fotografie	3. Videoklip
4. Hudba	5. Divadlo	6. Připomínková akce
6. Filmový či kulturní večer		

PAMĚŤ ŠOA, POTŘEBUJEME JI?

Výročí deportace českých Židů, Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, Jom ha-šo'a, výročí likvidace zářijového transportu do terezínského rodinného tábora v Osvětimi-Birkenau, ale i další dny a výročí mohou být podnětem k zamyšlení nad kulturou připomínání, nad tím, jak jsou historické události chápány v současnosti a jaký význam je jim přičítán. Proč je pro nás připomínání holocaustu a jeho obětí stále aktuální? Jakým způsobem ovlivňuje naše chápání současnosti – a naopak, nakolik současné problémy a diskuse mění náš pohled na dějiny?

I když nebylo žádným tajemstvím, že Židé byli během druhé světové války hromadně vražděni, nebyl holocaust v poválečné době a za komunistického režimu na veřejnosti příliš připomínán a diskutován. Ve středu zájmu stálo pronásledování Čechů a komunistů a jejich odboj.

Zatímco ve veřejném prostoru vznikaly po válce pomníky odbojářům, místo pro připomínku židovských obětí holocaustu si musela vytvořit sama židovská komunita. Židovské muzeum v 50. letech shromáždilo jména obětí, jež byla zapsána na stěny Pinkasovy synagogy. Samotný koncept unikátního památníku navrhli (nežidovští) umělci Jiří John a Václav Boštík, kteří také všech 77 297 jmen na zdi synagogy sami napsali.

Od roku 1968 bylo však toto hlavní místo paměti kvůli nedobrému technickému stavu budovy uzavřeno. Komunistický stát již jeho otevření neumožnil. V době normalizace byly nápisy na zdech synagogy zničeny. Znovu obnoveny byly až odstátněním Židovským muzeem v polovině 90. let 20. století.

Teprve po pádu komunistického režimu se otevřel prostor pro veřejnou diskusi o holocaustu. Postupně přibývaly informace v učebnicích a narůstal zájem médií. I přes velký zájem však toto téma dodnes není uspokojivě začleněno do příběhu českých dějin 20. století.

Památník Hlavní synagogy

Fotografie pomníku obětem holocaustu v Ostravě

Připomínka prvních transportů

Interiér Hlavní synagogy, která se nacházela v dnešní Zeyerově ulici

Ostrava

Synagoga v Ostravě – Přívoze

141	Herzig <i>Bj 1259</i>	Masch Ing.	21. 4.	M. Ostrau	117409	✓
	Ing. Joachim H.		1873	Kremerg. 13		✓
142	Herzig <i>Bj 1260</i>	Kranken-	15. 6.	M. Ostrau	115167	✓
	Erna	schwester	1890	Kremerg. 13		
143	Horowitz <i>Bt 744</i>	Kranken-	19. 2.	M. Ostrau	115262	✓
	Edith S.	schwester	1920	Schiesstättg. 15		
144	Horowitz <i>Bt 745</i>	Haushalt	28. 6.	M. Ostrau	115263	✓
	Olga S.		1887	Schiesstättg. 15		
145	Traubner <i>Bt 746</i>	Haushalt	21. 4.	M. Ostrau	117002	✓
	Filipine S.		1879	Bindeg. 3		
146	Hilfstein <i>Bt 747</i>	Haushalt	15. 11.	M. Ostrau	115182	✓
	Hilde		1906	Bindeg. 3		
147	Eisenberg <i>En 346</i>	Mitarbeiterin	20. 1.	M. Ostrau	117429	✓
	Klara	JKG	1892	Bräuhauag. 6		
148	Eisenberg <i>EK 1994</i>	Arbeiter	20. 3.	M. Ostrau	117430	✓
	Peter		1921	Bräuhauag. 6		
149	Storch <i>Bt 748</i>	Haushalt	6. 2.	M. Ostrau	116889	✓
	Valerie		1896	Zwierzinag. 10		
150	Storch vereh. <i>Bt 749</i>	Mitarbeiterin	14. 10.	M. Ostrau	116886	✓
	Steinhauer Rosa	JKG	1921	Zwierzinag. 10		
151	Kulka <i>Bt 750</i>	Arbeiterin	17. 11.	M. Ostrau	115612	✓
	Eise	JKG	1899	Kremerg. 13		
152	Morgenstern <i>Bt 751</i>	Krankenpfle-	10. 4.	M. Ostrau	115945	✓
	Frieda	gerin	1879	Kremerg. 13		
153	Süssmann <i>Bt 752</i>	Krankenpfle-	22. 4.	M. Ostrau	116651	✓
	Julie	gerin	1920	Haydng. 4		
154	Hayek <i>Bt 753</i>	Haushalt	22. 7.	M. Ostrau-Marienbergl	115074	✓
	Irene		1897	Troppauerstr. 154		
155	Hayek <i>Bt 754</i>	Krankenpfle-	27. 3.	M. Ostrau-Marienbergl	115075	✓
	Sophie	gerin	1923	Troppauerstr. 154		
156	Ziffer <i>Bj 1261</i>	Haushalt	11. 11.	M. Ostrau-Marienbergl	117284	✓
	Hermine		1874	Troppauerstr. 154		
157	Engelmann <i>Bt 755</i>	Krankenpfle-	22. 11.	Hruschau	114468	✓
	Gueti	gerin	1906	Schulg. 386		
158	Gross <i>Bt 756</i>	Masch Ing.	14. 10.	M. Ostrau	114930	✓
	Ing. Wilhelm		1895	Sachsg. 1		
159	Gross <i>Bt 757</i>	Krankenpfle-	14. 7.	M. Ostrau-Oderfurt	114809	✓
	Hanne R.	gerin	1906	Sachsg. 1		
160	Gross <i>Bt 758</i>	Schuler	10. 3.	M. Ostrau-Oderfurt	114901	✓
	Bernhard		1929	Sachsg. 1		
				Bm		9

VZPOMÍNKA PETRA ERBENA

Blížila se doba nástupu do transportu. Dostali jsme všichni předtištěné formuláře s přesnými informacemi a dnem nástupu do transportu. Bylo to v Přívoze v nějaké škole, nedaleko dráhy. Tam se každý pěšky dobelhal s tím, co si nabalil, a čekal v řadě, až ho zapsali a dali mu transportní číslo.

Mé číslo bylo Bm 148; od té chvíle jsme přestali slyšet na jména a proměnili jsme se v čísla – a to do konce války.

Z Ostravska včetně Frýdku, Frenštátu, Frýdlantu a vůbec celého okolí, z měst a vesnic bylo zařazeno do čtyř transportů (Bh, Bi, Bl, Bm) asi 3500 osob. Transporty šly od 18. do 30. září 1942. Jeli jsme v noci v přeplněném osobním vagonu a jediné, na co si vzpomínám bylo, že jsem našel jen místo na podlaze u vchodu a každý, kdo šel na záchod, pak na mě šlapal. Matku jsem usadil v jednom kupé a alespoň z toho jsem měl dobrý pocit.¹

Rodina Davida Kasslera, dědy Petra Erbena

Transportní listina

Petr Erben se narodil v roce 1921 v Ostravě do německojazyčné židovské rodiny. Jeho otec byl majitelem stáčírny piva a matka, od mládí vášnivá sionistka, mu ve firmě pomáhala. Rodina se brzy odstěhovala do Frýdku, kde Petr navštěvoval postupně židovskou školu s německým vyučovacím jazykem a českou obecnou školu. V patnácti letech odešel studovat do Brna německou průmyslovou školu. Tu však kvůli antisemitským náladám nedokončil a přestoupil na českou průmyslovku, na které odmaturoval. V Brně se aktivně účastnil života sionistického hnutí. Organizoval například letní tábory pro mládež, které sloužily jako příprava na odchod do Palestiny. V roce 1941, po smrti otce, se vrátil do Frýdku za matkou, odkud se pak přestěhovali zpět do Ostravy.

Do Terezína byli deportováni spolu s dalšími Židy z Ostravy a okolí 30. září 1942 transportem Bm. Díky své činnosti v sionistickém hnutí a známosti s Fredym Hirschem získal brzy práci v domovech mládeže L 218 a Q210, kde byl zodpovědný za přidělování mladých na jednotlivá pracovní místa. Mladým v těchto domovech se záměrně dávala taková práce, která je měla připravit na život v Palestině.

V září 1944 byl deportován do Osvětimi. V lednu 1945 při evakuaci tábora byl Petr spolu s dalšími vězni odvezen do tábora v Mauthausenu a dále do Gusenu. Zde byl 5. května 1945 osvobozen.

V říjnu 1945 nastoupil do důstojnické školy ve Vršovcích. V roce 1948 se svou těhotnou přítelkyní emigroval do Paříže a oženil se zde. Krátce nato odešli do Izraele.

SHROMAŽDIŠTĚ

Na území Protektorátu Čechy a Morava se shromaždiště nacházela v 15 městech. Židé zde byli soustředěni několik dní před nástupem do transportu. Odevzdání klíčů od svých domovů symbolicky ukončilo jejich doposud relativně svobodný život. Po několika nocích strávených obvykle v prostorách škol byli odtransportováni ze svých měst. Jejich občanské průkazy nesly nové razítko: „ghettoisiert“. V Ostravě bylo shromaždiště zřízeno v budově Habrmannovy školy na Koperníkově ulici v Přívoze.

HISTORIE ŽIDOVSKÉHO OSÍDLENÍ

Ostrava se skládá z několika samostatných menších měst, nejstarší z nich, Moravská Ostrava, získala městská práva před rokem 1267. Od počátku své existence získali měšťané výsadu, že se zde nesmí trvale usazovat ani přenocovat žádní Židé. Toto privilegium bylo zachováno až do roku 1848. Ve výjimečných případech však ke stykům převážně obchodního charakteru mezi obyvateli města a Židy docházelo.

Od konce 18. století započal hospodářský rozkvět Ostravska, který do hornického města přilákal velké množství přistěhovalců nejen z blízkého okolí, ale i ze Slovenska a Haliče. Od poloviny 19. století tvořili významnou část nově příchozích též Židé. Oblast Ostravska se stala velmi výhodným místem pro podnikání. Uvádí se, že na počátku 20. století byly asi dvě třetiny všech živností, obchodů a hostinců v Ostravě provozovány Židy. V roce 1860 byl založen Židovský kultový spolek pro Moravskou a Polskou Ostravu. Po konfliktu v otázce umístění hřbitova moravsko-ostravští Židé založili vlastní židovský náboženský spolek. Bohatý společenský život ostravské židovské komunity byl násilně přerušen okupací 14. března 1939. V červnu 1939 byly vypáleny všechny ostravské synagogy a další budovy.

Ve dnech 18. a 27. října byly z Ostravy vypraveny první transporty z území protektorátu. Celkem 1223 mužů bylo deportováno do Niska nad Sanem. Zkáza místní židovské komunity byla dovršena v létě 1942, kdy byla deportována většina židovského obyvatelstva Ostravy a okolí do Terezína.²

TRANSPORTY

Registrací Židů, zabavením jejich majetku a jejich vyloučením ze společnosti byly dány základní předpoklady pro jejich věznění mezi skutečnými, nikoli jen pomyslnými zdmí. Transporty Židů do ghatt a koncentračních táborů se otevřela další fáze „konečného řešení židovské otázky“. Systematické deportace Židů z území protektorátu byly zahájeny v říjnu 1941 transporty do ghetta v Lodži. 17. září bylo na poradě u Hitlera rozhodnuto o vysídlení Židů z Říše a z protektorátu do nově podmaněných území na východě.³ Z Ostravy byly vypraveny transporty Bh, Bi, Bl, Bm, Df a Ae 6, jimiž bylo deportováno 3574 osob z města a jeho okolí. Osvobození se dočkalo pouze 257 z nich.

Židovský hřbitov v Ostravě

Hlavní synagoga, která se nacházela v dnešní Zeyerově ulici

- ^{**1)**} Erben, Petr: Po vlastních stopách (Vzpomínky), Praha 2003, s. 43.
- ^{**2)**} Klenovský, Jaroslav: Židovské památky Ostravy, Ostrava 1998.
- ^{**3)**} „Konečné řešení židovské otázky“ v českých zemích. Transporty, http://holocaust.cz/history/jew/czech/transport.